

İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politika Anlayışının Savunmacı Realizm Yaklaşımı Özelinde İncelenmesi

An Examination of Türkiye's Foreign Policy Approach During World War II Focusing on Defensive Realism

Ümit ŞAHİN¹

Doç. Dr. Recep ÇELİK²

Öz

Uluslararası ilişkiler disiplini içerisindeki teorik yaklaşımlar arasında realizm son derece önemli bir yere sahip olmakla birlikte bu disiplinin teorik gelişiminin şartlarının da belirleyicisidir. Özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası ilişkiler açısından tartışmaların yönünü tayin eden realizm alanın tüm araştırmacı ve teorisyenleri için de bir temel yapı taşı olmuştur. Her ne kadar kalıplaşmış yaklaşımlar temelinde gelişiyor olsa da realizm içerisinde farklı bir görüş olarak nitelendirilebilecek olan, ancak azımsanmayacak sayıda savunucusu da bulunan savunmacı realizm, realizmin bilindik çatışmacı doğası içerisinde farklı bir yere sahiptir. Uluslararası ilişkilerin çatışma odaklı doğasını kabul eden, ancak bunun dışında, savunma odaklı bir realizmin de mümkün olduğuna inanan savunmacı realistler açısından tarihten çeşitli örnekler bulabilmek de mümkündür. Bunlardan biri olarak Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'ndaki konumu ve diplomatik anlayışı konuya dair yerinde bir örnek olacaktır. Bu araştırmanın amacı, Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'nın farklı evrelerinde benimsediği dış politika anlayışının ve pratiğinin yönünü savunmacı realizm yaklaşımı ekseninde tespit etmektir. Araştırmada görüşlerine yer verilen araştırmacı ve teorisyenler ile birlikte Türkiye'nin dış politika anlayışına dair araştırmacıların çıktıkları incelendiğinde ise ülkenin savunmacı realist bir yaklaşımının bulunduğu dikkati çekmektedir.

¹ Bağımsız araştırmacı, TÜRKİYE
azak0001@hotmail.com
Sorumlu Yazar-Corresponding Author

² Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Tarih Bölümü, TÜRKİYE
celikrcp@hotmail.com

Anahtar Kelimeler: Çatışma, Dış Politika, İkinci Dünya Savaşı, Savunmacı Realizm, Uluslararası İlişkiler.

ABSTRACT

Realism holds a central place among the theoretical approaches within the discipline of international relations, and it has also shaped the conditions for the discipline's theoretical development. Especially after the World War I, realism, which shaped the direction of debates in international relations, became a foundational reference point for researchers and theorists in the field. Although it develops on the basis of established approaches, defensive realism, a distinct but widely supported viewpoint within realism, occupies a particular place within the familiar conflict-oriented nature of realism. The defensive-realist stance-accepting the conflict-prone nature of international relations while holding that a defensive posture remains possible-can be observed in various historical cases. One relevant example is Türkiye's position and diplomatic approach during World War II. The aim of this research is to identify the direction of Türkiye's foreign policy approach and practice during different phases of World War II, focusing on defensive posture realism. An examination of the relevant scholarship, together with the evidence on Türkiye's wartime foreign policy, indicates that the country adopted a defensive-realist approach.

Keywords: Conflict, Defensive Realism, Foreign Policy, International Relations, World War II.

Atıf / Cite:

Şahin, Ü., & Çelik, R. (2026). İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin dış politika anlayışının savunmacı realizm yaklaşımı özelinde incelenmesi. *ETÜT*, 12, 32-42.

Giriş

Realizm, uluslararası ilişkilerin önde gelen teorisi olarak uzun yıllardır varlığını sürdürmektedir. Her geçen dönem farklı bir form ile araştırmacıların, teorisyenlerin ve siyasilere karşı çıkmaya çalışıyor olsa da sistemin temelini oluşturan rolü halen güçlü bir biçimde yerini korumaktadır. Uluslararası sistemi çatışmacı ve sürekli olarak saldırgan stratejiler temelinde değerlendiren realizm yalnızca bu bakış açısının üzerine kurgulanmış bir yapıda da değildir. Birçok farklı araştırmacı ve teorisyen realizmin ifade etmeye çalıştığı uluslararası sistem yapısını bütün detayları ve içerisinde barındırdığı farklılıkları ile ele almışlardır (Waltz, 1979; Jervis, 1978; Snyder, 1984). İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki süreçte ise realizmin, uluslararası ilişkiler disiplini de çok boyutlu bir etki alanına sahip olduğu ve diğer uluslararası ilişkiler teorilerinin gelişimini de yönlendirebilecek bir güce ulaştığı görülmektedir.

Değişen yapısının içerisinde realizm savunma odaklı stratejilerin de ciddi bir öneme sahip olduğunu öne süren yaklaşımların yer aldığı bir paradigmaya dönüşmüştür. Savunmacı realizm adıyla anılan ve temelini realizmin öncü isimlerinden Kenneth Waltz'ın atmış olduğu yaklaşım, uluslararası sistemin doğası ne şekilde saldırgan bir stratejiyi öngörüyor olsa da devletlerin savunma odaklı yaklaşımlarının da süreçleri şekillendirme potansiyelinin bulunduğunu ortaya koymuştur (Waltz, 1979). Hatta savunmacı realizmin, realist paradigmanın temel unsurlarından uzaklaşmadan uluslararası sistemi çatışmadan koruyacak bir zihniyetle dış politika tasarımı yaptığı söylenebilecektir.

Birçok farklı ülkenin, farklı dönemlerde kısmen ya da tamamen dış politikasına entegre etmiş olduğu savunmacı realist strateji Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'ndaki stratejileri ekseninde ele alınabilmektedir. Savaşa dahil olmamak adına, ülke topraklarını korumayı ve savaşın yaratacağı tahribatı en aza indirmeyi hedefleyen dönemin Türk dış politikası bu haliyle savunmacı realizmin öngördüğü hususlarla göreceli olarak uyumluluk göstermektedir.

Araştırmada, savunmacı realizmin temel unsurları ve onu şekillendiren teorisyenlerin görüşleri doğrultusunda, Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'ndaki stratejileri ele alınmaktadır. Savaşa dahil olmama amacı doğrultusunda, ülkenin dış politika anlayışının savunmacı realizm yaklaşımıyla ne ölçüde uyumlu olduğu değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Bu vesileyle konunun daha net anlaşılabilmesi için araştırma içerisinde teorinin başlıca unsurları ve Türkiye'nin ikinci dünya savaşı sürecindeki temel yol haritasını oluşturan unsurlar arasındaki bağın ne düzeyde olduğuna odaklanılmıştır.

Realist Paradigmanın Bir Parçası Olarak Savunmacı Realizm

Devletlerin güvenlik algılamaları yüzyıllardır karmaşık ve sürekli olarak değişen bir yapıya sahip olmuştur. Çatışmacı uluslararası ilişkiler ortamının sürekli olarak önemini koruması ve yerini yitirmemesi devletler için saldırgan dış politikalar takip etmekten ziyade savunmacı anlamdaki stratejileri benimsemeyi zorunlu kılmaktadır. Realizmin bir parçası olarak ön plana çıkan savunmacı realizm de bu noktada önem kazanmaktadır. Savunmacı realizm, neo-realistlerin önem verdikleri bir yaklaşım olmakla birlikte güvenlik konusunda devletlerin yaşadıkları ikilemlerden kaynaklanmaktadır. Fakat bu ikilemler, iş birliği odaklı yaklaşımların benimsenmesine öncülük etmektedir (Zengin, 2020, s. 1709).

Savunmacı realizmin kurucusu konumunda bulunan ve realist teorinin dünyadaki en önemli isimlerinden olan Waltz (1979, s. 126), realizmin bu savunmacı tarafını kaçınılmaz bir durum olarak görmektedir. Ona göre savunmacı realist bakış açısına sahip devletler açısından kaygı duyulan ilk husus gücü maksimize etmek değil, sistemdeki konumlarını korumaktır. Devletlerin, sahip oldukları güç doğrultusunda kendilerini ispat etme çabasından ziyade yeteneklerini hayatta kalmak ve yaşamlarını sürdürebilmek adına kullanmaları önceliklidir. Büyük ölçekli devletler bu konuda daha isteksiz olurlarken küçük ve orta ölçekli ülkeler açısından savunmacı realizm, çatışma dönemlerinde konumlarını korumak adına kritik bir strateji olmaktadır. Waltz, devletlerin güce yatırım yapmaları konusunda saldırganlık değil, temkinlilik temelinde hareket etmelerini öngörmektedir.

Waltz (1979, s. 126) için devletin bekası ve sürdürülebilirliği mutlak olarak varlığı söz konusu olan anarşi ortamından korunmak olmalıdır. Waltz, devletlerin hayatta kalma güvencesini hissettiğinde daha huzurlu bir şekilde hareket edebileceklerini, ticari anlamda daha kârlı faaliyetleri gerçekleştirebileceklerini ve güçlerini maksimize etseler bile bunu barışçıl amaçlar için kullanacaklarını belirtmektedir. Özellikle finansal anlamda sağlanan düzen, devletler güçlü olsalar bile bu güçlerini statükoyu korumak adına, savunma odaklı stratejilere harcamalarını teşvik edecektir.

Konuyu Waltz ile aynı dönemde araştıran ve savunmacı realizm literatürüne önemli katkıları bulunan Jervis (1978, s. 186-187), bu bakış açısının, en az uluslararası ilişkilerin saldırgan doğasını savunan görüşler kadar gerçek ve somut olduğunu belirtmiştir. Jervis, devletlerin saldırgan doğalarının bir gerçek olduğunu kabul etmekle birlikte yarattığı sonuçların ne denli kötü olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle, en güçlü devletin bile savunma temelli stratejiler geliştirmesi çok daha önemlidir. Bu tür bir strateji son derece düşük maliyetli olduğu gibi statükonun dengelerini de bozmaktan uzaktır. Zaman içerisinde devletler, savunma temelli bir realist bakış açısının yarattığı huzur ortamıyla elde ettiklerinden memnun olabilmekte ve bölgesel anlamda kendilerini ve özellikle finansal yapılarını koruma altına alabilmektedirler.

Alanın öncülerinden biri olan Snyder (1984, s. 23-24), savunmacı stratejilerin ne denli efektif sonuçlar yarattığını Birinci Dünya Savaşı örneği ile vermektedir. Snyder'in bakış açısına göre savaşın en saldırgan tarafı olan Almanya yalnızca saldırma stratejisi üzerine kurulu bir sistem oluşturmuş ve dört yıllık süre zarfında büyük bir askerî malzeme stokunu tüketmiştir. Savaşı genel anlamda savunmada geçirmeye çalışan Rusya ise bölgesel çatışmaların dışında kalmış, kendi konumunu korumuş ve yeni cephe açamamak suretiyle güvenliğine odaklanmıştır. Bu şekilde Almanya, Rusya'ya da karşı planladığı saldırıları gerçekleştiremediği gibi statükodaki yerini kaybetmiş ve kendi stratejilerinin başarısızlığı neticesinde güvenlik sorunları yaratmıştır.

Van Evera (1999, s. 164-165) da savunmacı realizme katkıları bulunan teorisyenlerden biri olarak ön plana çıkmakta ve savunmacı realizm açısından ülkelerde üç unsurun kritik olduğuna işaret etmektedir. Bunlardan ilki, devletlerin kolektif güvenlik sistemlerinin bir parçası olmak adına girişimlerinin olmasıdır. İkincisi savunma odaklı iş birliği örgütlerinin bir parçası olmanın devletler açısından daha kalıcı, güçlü ve caydırıcı bir savunma mekanizması oluşturulmasına yardım etmesidir. Sonuncusu ise savunmacı realist stratejiyi benimseyen ülkelerin uluslararası ilişkilerde nötr konumda olmaları ve anarşik sistemin asli dengeleyicisi konumunda bulunmalarıdır.

Kenneth Waltz'ın temelini attığı savunmacı realizmin gelişimi konusunda çok sayıda realist ve neo-realist isim görüşlerini dile getirmiş olsalar da Mearsheimer (2013, s. 81) bunlar arasında savunmacı realist yaklaşımın temelini oluşturan unsurları özetleyen isim olarak ön plana çıkmaktadır. Söz konusu unsurlar şu şekildedir:

- Dünya tarihinde uluslararası dengenin sağlanmasını isteyen ülkelerin sayısı uluslararası sisteme egemen olmak isteyen ülkelerin sayısından daha fazladır. Bu nedenle uluslararası sistemin doğası savunmacı ve denge odaklıdır.
- Uluslararası ilişkilerde saldırı-savunma dengesi söz konusu olmakla birlikte bu dengenin bozulması konusunda saldırı tarafında olanlar ön plandayken savunma tarafında olanlar geri plandadır. Fakat savunmada kalan taraflar uzun vadede güçlü kalırken saldırgan devletler birer tehdit olarak değerlendirilmekte ve durdurulmaları adına ortak hareket edilmektedir.
- Saldırgan nitelikteki devletler kısa vadede operasyonlarında bir zafer kazanmış gibi olsalar da saldırganlıklarının finansal, siyasal ve askeri yükü uzun vadede ciddi kayıplar yaşamalarına sebebiyet vermektedir. Bu süreçte, savunmacı zihniyete sahip devletler daha rasyonel ve daha sağlıklı stratejik diplomasi kararları verebilmektedirler.

Powell ve Baldwin (1994, s. 313-314), savunmacı realist bakış açısının ortaya koyduğu güvenlik ikilemine bağlı olarak ortaya çıkan uluslararası sisteme bağlı istikrarsızlığın varlığına işaret etmişlerdir. Uluslararası sistemin dayandığı olan sıfır toplamı oyun yaklaşımının bir gerçeklik olduğunu belirten Powell ve Baldwin,

savunmacı realizm ile birlikte devletlerarasında teknolojik, coğrafi, askeri ve doktrinler anlamda bir içsel dengenin kurulabileceğini iddia etmişlerdir. Bu şekilde, uluslararası sisteme göreceli bir güvenlik ve istikrarın getirilmesi mümkün olabilecektir.

Rose (1998, s. 149-150), savunmacı realizmi değerlendirirken bu yaklaşımı uluslararası politika bağlamında daha iyimser bir bakış açısı olarak değerlendirmiştir. Bu yaklaşıma göre devletlerin temel hedefleri birbirlerine karşı güçlerini göreceli bir şekilde arttırmak değil, sistemin kendilerine sunacağı güvenliğin niteliklerini sağlamlaştırmaktır. Savunmacı realizmde uluslararası sistemi oluşturan aktörlerin iç ve dış politikalarında gerçekleşmesi muhtemel değişimlerin sonucu olarak ortaya çıkabilecek çatışma odaklı ve genişlemeci yaklaşımların zamanla önemlerini yitirmeleri öngörülmektedir. Rose, devletlerin ortak çıkarı olarak değerlendirilebilecek güvenlik unsurunun sağlanabilmesi konusunda ılımlı ve dengeli dış politika görüşlerinin, böylelikle de savunmacı realist yaklaşımların daha güçlü olması gerektiğini belirtmektedir.

Taliaferro (2000, s. 130), savunmacı realizmin güçlü bir yönlendirici etkisi olduğuna inanan tarafın temsilcilerinden biri olarak uluslararası barışçıl örgütlerin, savunmacı realist görüş ile birlikte etkilerini yitirebileceklerini dile getirmiştir. Araştırmacının yaklaşımına göre farklı bir örgüt, yapı ya da kurallar bütününe sağlayabileceğinden daha kalıcı ve daha güçlü bir şekilde kabul gören bir konsensüs savunmacı realist bakış açısı ile sağlanabilecektir.

Öte yandan, yine Taliaferro (2000, s. 131), savunmacı realizme dair dört farklı hususun bu realist bakış açısının devletlerin asli dış politika stratejisi olmasını zorlaştırdığını belirtmektedir. Birincisi, güvenlik ikilemi anarşinin çözümsüz bir özelliğidir ve ülkelerin dış politika uygulamalarını karmaşıktırabilir. İkincisi, saldırı-savunma dengesi, coğrafi yakınlık ve hammaddeye erişim gibi yapısal değişiriciler, belirli devletlerarasındaki güvenlik konusundaki inanış ve davranışları olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Üçüncüsü, maddi güç, liderlerin kendi çıkar algılarıyla devletlerin dış politikalarını yönlendirebilmektedirler. Son olarak ise iç politika dinamiklerinin baskısı bir devletin dış politikada verdiği yanıtın savunmacı ya da saldırgan olmasında belirleyici olabilmektedir.

Lobell (2010, s. 2-3), savunmacı realizmin varlığını değerli ve uluslararası sistem için kritik görmektedir. Araştırmacıya göre savunmacı realizm, uluslararası sistemin devletleri hayatta kalmaları ve güvenliklerini sağlamak için ılımlı ve ölçülü davranışlar sergilemeye teşvik etmektedir. Aynı zamanda, bu yaklaşım devletlerin genişleme adına saldırgan ve doyum-suz fikirlere sahip olmalarını da engellemektedir. Çünkü Lobell'e göre savunmacı realizm saldırganlık, rekabet, üstünlük ve egemenlik yoluyla gücü en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan genişleme fikrini verimsiz bir düşünce olarak nitelendirmektedir. Aksi durumlar güvenlik ikilemi oluştururken karşı dengeleyici davranışları kışkırtmakta, böylelikle de devletlerin güvenlik odaklı çabalarını geri plana itmektedir.

Konuyu tarafsız bir değerlendirme ile ele alan Mearsheimer (2009, s. 251), genel olarak Kenneth Waltz'ın savunmacı realizm stratejisine dayalı görüşlerini önemsemekle birlikte değişen dünya şartlarının böyle bir stratejinin varlığına ve sürdürülebilirliğine izin vermediğini belirtmektedir. Mearsheimer, kendisini savunma temelli olarak konumlandıran bir devletin, uluslararası ilişkilerin çatışması doğasından mutlak olarak etkileneceğini ve bunun şartlarına uyum sağlamaktan başka çaresini kalmayacağını belirtmektedir. En azından, bu tür devletler, daha güçlü olan devletlerin askeri faaliyetlerine kolaylık sağlayacak konumda olmak durumundadırlar.

Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı Stratejisinde Savunmacı Realizmin Yeri

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı öncesinde ve savaş sürecinde, çatışmanın yarattığı siyasi, askeri ve ekonomik baskıları en yoğun biçimde hissedenden ülkelerden biri olarak öne çıkmıştır. İngiltere, Fransa, Nazi Almanyası ve Sovyetler Birliği'nin yanı sıra ABD Türkiye'nin savaşta bir taraf olması adına büyük bir baskı politikası uygulamışlardır. Türkiye, bazı iç çelişkiler ve zorluklar barındırmasına rağmen, savaşın dışında kalmasını

sağlayan stratejiler geliştirmiş ve uygulamış; böylece herhangi bir savaş cephesine dönüşmeden ya da bir cephenin parçası haline gelmeden bu süreci atlatmayı başarmıştır (Sarıay, 1988, s. 20). Dört bir tarafı yangınla çevrili Türkiye'nin savaş döneminde, diğer dönemlerdeki gibi ülkeler ile siyasi ilişkiler yürütmemiş, deyim yerindeyse savaşla ilişkiler yürütmüştür. Savaşın gidişatına göre dış politikasını günü gününe ayarlamış ve sürece dahil olmadan başarıyla kurtulmuştur. Bu süreçte en büyük pay şüpheye yer bırakmayacak şekilde bir ihtiyat ve dengeler ustası olan İnönü'ye aittir (Aydın, 2002, s. 358).

Haykır ve Aslan (2021, s. 1086-1087) Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşında vermiş olduğu sınavın son derece zorlu olduğunu ve çevresindeki ülkelerin durumları, saldırganlıkları ve sürekli olarak değişen dış politika hamlelerine karşı uzak durmayı tercih ettiğini belirtmektedir. Haykır ve Aslan'ın yaklaşımına göre Türkiye, uzak durmak, dengelemek ve karışmamak gibi eylemler temelinde süreci kendisi aleyhine olmaktan uzak tutmuştur.

İkinci Dünya Savaşı arifesinde Türkiye'nin genel tutumunda saldırganlık boyutuna ulaşabilecek politikalar da görülmüştür. Özellikle Fransa ile yaşanan Hatay meselesi süreci bu tutumun ne denli kırılgan olabileceğini göstermektedir. O dönem Başbakanlık görevinde bulunan İnönü'nün uzlaşmacı politikaları, Ankara'daki merkez yönetimden her zaman destek görmemiştir. Hasan Rıza Soyak, anılarında söz konusu durum bağlamında Atatürk'ün oldukça sert bir tutum benimsediğini ve uzlaşmacı yaklaşımları talihsiz bir tercih ile yanlış bir politika olarak değerlendirdiğine ilişkin ifadelerine yer vermiştir (Soyak, 1973, s. 604-605).

Genel olarak bakıldığında savaş boyunca Türkiye Devleti'nin izlediği dış politikadaki yol haritası ise savunmada kalmayı tercih eden, ancak dönemin gerçeklerinden uzaklaşmayan, böylelikle de realist bir bakış açısına sahip bir yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Bu durum, Türkiye'nin stratejilerinin savunmacı realist yaklaşım olarak uyum gösterdiği izlenimini yaratmaktadır.

Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sürecinde dış politikasına yön veren isim şüphesiz İsmet İnönü olmuştur. Başarır ve Boy (2019, s. 331-332) İnönü'nün süreç içerisindeki rolünü değerlendirdikleri araştırmalarında, temenni, tarafsızlık, katkı ve bütünleşme kavramlarının onun dış politika yaklaşımının temelini oluşturduğunu tespit etmişlerdir. Buna göre temenni savaşın durdurulması; tarafsızlık, ittifaklar aracılığıyla savaşın tüm kesimlerinden uzakta kalabilmek; katkı, savaşın durdurulması için azami gayret göstermek; bütünleşme, uluslararası ilişkilerde, savaşa karşı kolektif hareket etmeyi ifade etmektedir.

İsmet İnönü'nün bu yaklaşımları, Walt (1998, s. 31) tarafından ön plana çıkarılan ve savunmacı realizmi ifade eden hususlar ile de uyumludur. Walt, askerî olmaktan ziyade diplomatik anlamdaki savunmayı daha kolay ve daha etkili bir güvenlik yöntemi olarak değerlendirmektedir. Bu durum, silaha sarılmadan saldırgan tarafların yaratacağı anarşi ortamının engellenmesini mümkün kılmaktadır. Bu şekilde, İnönü'nün İkinci Dünya Savaşı için belirlemiş olduğu temel hususların savunmacı realist bakış açısı ile uyumluluğu dikkat çekmektedir.

Savunma saldırıdan daha kolay olduğunda ise güvenlik daha fazlaydı, genişleme teşvikleri azaldı ve iş birliği gelişebildi. Savunma avantajlı olduğunda ve devletler saldırı ve savunma silahları arasında ayrım yapabildiğinde, devletler başkalarını tehdit etmeden kendilerini savunma araçlarını edinebilir ve böylece anarşinin etkilerini azaltabilirlerdi. Savunmacı realizmin teorik anlamdaki dizaynında önemli bir rolü bulunan Waltz (1979, s. 91) bu yaklaşımı benimseyen ülkelerin özellikle zorlu siyasi ve diplomatik süreçlerde ilk hedeflerinin hayatta kalmak olduğunu, askeri bir felaketten kaçınmaya çalıştıklarını ve uluslararası ilişkilerin mevcut yapısı ile uyumlu, ancak çatışmadan bir şekilde diğer ülkeler ile ilişkilerini sürdürmeyi planladıklarını belirtmiştir.

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı sürecinde, Waltz'ın yaklaşımına paralel bir biçimde, dönemin Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı Vyacheslav Molotov tarafından Türkiye'nin savaşa dahil olmamasını eleştirdiği ve tehdit dili kullandığı süreçte çatışmadan uzak bir diplomatik dili tercih etmiştir. Molotov'un bu konuşmasından kısa bir zaman zarfı sonrasında İsmet İnönü'nün TBMM'nin açılış konuşmasında, tüm ısrarlara karşın Moskova'ya doğrudan cevap vermemiş, itidalli bir dil tercih etmiş ve bölgesel iş birliğine

vurgu yapmıştır (Açıkalın, 1992, s. 1025).

Gürkan (2025, s. 178-179) özellikle Nazi Almanyası ve Sovyetler Birliği özelinde değerlendirdiği Türkiye'nin savunmacı realizm odaklı dış politikasını değerlendirirken ülkenin iki taraf arasında, sert saldırılara maruz kalmamak adına çatışma odaklılıktan kaçındığını belirtmiştir. Ne söylem ne eylem ne de strateji açısından Türkiye bu iki ülkenin muhtemel saldırılarına meşru zemin yaratacak bir söylemde bulunmaktan kaçınmıştır. Alman Dışişleri Bakanı Ribbentrop ile Sovyet Dışişleri Bakanı Molotov'un 11 Kasım 1940 yılında bir araya gelerek yapmış oldukları temas oluşabilecek saldırının ne denli büyük olabileceğinin kanıtı niteliğindedir. Molotov'un Boğazların kontrolü ve Türkiye üzerinde oluşturulacak olan baskının Mihver devletlerce desteklenme isteği Almanya tarafından kabul görmemiştir (Saray, 2000, s. 67). Saldırı temelli stratejiyi benimseyen bu ülkelere karşı Türkiye'nin tutumunun sükûnet çerçevesinde olması savunmacı realizmle örtüşmektedir.

Rus tarafının tehditkâr ve çatışma odaklı söylemine karşın Türk tarafının bunu görmezden gelen, çatışmadan kaçınan, askeri anlamdaki operasyonel bir durumu geri planda tutan ve yaklaşan büyük savaştan uzak durmaya yönelik tarzı, Türkiye'nin savunmacı realist strateji ve pratiğe daha yakın durduğunu göstermektedir.

Savunmacı politikaların sağladığı faydaları inceleyen Jervis (1978, s. 187-189) devletlerin savunma konusundaki avantajları dikkatli bir şekilde incelemeye odaklandıklarını belirtmektedir. Bun göre savunma stratejileri arzu edilen faydayı sağlıyor ise devletler, askeri kapasitelerini arttırma yaklaşımı temelinde statükoyu korumaya gayret ederek saldırı ihtimallerinden kaçınmaktadırlar. Bu durum, gereksiz bir savaş maliyetinin de ortadan kaldırılmasına imkân sağlamaktadır. Aynı zamanda bu durum, savunmacı realist bakış açısını benimseyen ülkeler açısından uluslararası ilişkilerin neden olduğu anarşik yapının belirsizliğinin ortadan kalkmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda, kendisini bir tehdit olarak görmeyen ülkeler açısından söz konusu devlet potansiyel bir stratejik ortak haline gelmektedir.

Jervis'in yaklaşımına paralel olarak Knatchbull-Hugessen (1949, s. 189-190) Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı döneminde uyguladığı tarafsızlık politikasının genel olarak sürece sağladığı faydaları, özellikle de İngilizlerin stratejilerinin ne denli olumlu etkilendiğini belirtmiştir. Knatchbull-Hugessen, Winston Churchill ile İsmet İnönü'nün 1943 yılında Adana'da gerçekleştirdikleri görüşmede Churchill'in Türkiye'ye tarafsızlığı konusunda güvenebileceklerini, Türkiye'nin savaş sürecindeki iş birliği kiminle olursa olsun tamamıyla savaşı durdurmaya yönelik olduğunu ve Türkiye'nin tarafsızlık konusundaki ketum tutumunun savaş sürecinde dengelerin hiçbir taraf lehine ya da aleyhine bozulmaması konusunda hassasiyet içerdiğini dile getirmesinden bahsetmiştir. Ulus Gazetesi başyazarı Nihat Erim'in Günlükler adlı eserinde Adana görüşmelerinde Türk tarafının askerî malzeme eksikliğini öne sürmesine karşılık Churchill'in askerî teçhizat verme sözünün şüpheli bulunduğu, bu ifadenin İnönü nezdinde de inandırıcılığının bulunmadığını ifade etmektedir (Erim, 2005, s. 678-680). Bu durum Taliaferro'nun iç dengeleme fikriyle örtüşmektedir. Taliaferro, savunmacı devletlerin iç dengelemeyi caydırıcılık amacıyla kullandıklarını taarruz hedeflerinin olmadığını savunmaktadır. Weisband da bu fikri desteklemektedir. Weisband, İnönü'nün Churchill ile yapmış olduğu Adana buluşmasının aslında gerçekleştirilmesi imkansız isteklerle süreci çıkmaza iterek savaşa dahil olma durumunun ötelenmesini sağlamak olduğu fikrini savunmaktadır (Weisband, 2000, s. 58). İnönü'nün Churchill'e sunduğu imkânsız liste olarak adlandırılan durumu Deringil, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ve İngiliz Arşivi belgeleriyle daha da detaylandırmıştır. Dönemin şartlarında İngilizlerin elinde 400 civarı tank bulunurken Türk tarafı 1200 tank istemesi bu sürecin çıkmaza gireceği, Türk tarafının savaşa katılım konusundaki isteksizliğini açıkça ortaya koyan bir detay olarak dikkat çekmektedir (Deringil, 2014, s. 188).

Türkiye'nin İngiliz tarafı üzerinde yarattığı güvenilirlik etkisi, ülkenin İkinci Dünya Savaşı için savaşı tırmandıran taraflardan biri olmadığını, aksine, savaştan uzak duran, hatta savaşın sona ermesi konusunda istek ve arzusunun bulunduğunu da göstermektedir. Sadece İngiltere için değil, savaşa dahil olmama konusundaki söylem ve tutumları Türkiye'yi, savaşın tüm tarafları için de potansiyel bir müttefik haline

getirmektedir.

Realizmi farklı yaklaşımlarla değerlendiren savunmacı realizm literatürüne katkıda bulunan isimlerden olan Walt (2002, s. 204) realizmin savunmada kalmaya dayalı olan kimliğinin saldırgan politikalar ile birlikte bir devlete karşı oluşabilecek olan ittifak tehditlerini ortadan kaldırmayı amaçladığını belirtmektedir. Devletlerin bu imkânı elde etmelerinde savunmacı realist bakış açısı ile birlikte çatışma halindeki tarafları dengeleyebilmelerinin ve kendilerine karşı, savaşa ve çatışmaya girme eğiliminde olabilecek tarafların baskılarına da güçlü bir şekilde direniş gösterebilmelerinin güçlü bir etkisi bulunmaktadır.

Almanlar ve İtalyanların yapmış oldukları ilk işgallerden sonra Türkiye'nin yönünü özellikle de İngiltere ve Fransa'ya çevirmesi Almanları diplomatik taarruza yöneltmiştir. Türklerin Batı bloğuna kaymasını engellemeye çalışan Almanya, bu baskısında başarılı olmama ihtimalini göz önünde bulundurarak Türklerin tarafsız kalmasını da kabul edilebilir görmüştür (Saray, 2000, s. 65).

Walt'ın yaklaşımı, Aydemir'in (2011, s. 161-162) 1941 yılında yaşanan Türkiye-Almanya gerilimi sürecinde Türkiye'nin takındığı dış politika tavrı ile örtüşmektedir. Söz konusu tarihte Adolf Hitler'in şahsi kararı ve dönemin Nazi Almanya'sı Dışişleri Bakanı Joachim von Ribbentrop'un aracılığıyla, yine dönemin Nazi Almanya'sının Türkiye Büyükelçisi Franz Von Papen'e iletilen telgrafta, Alman askerlerinin Türk topraklarından geçişinin söz konusu olmasından bahsedilmiş ve Türkiye'nin bu konuda zorluk çıkarmaması istenmiştir. Üstü kapalı tehditler de içeren bu telgrafa Türk tarafı Berlin'in isteklerinin kabul edilemez olarak algılamış ve İngiltere ile olan ittifakına ihanet etmeyeceğini beyan etmiştir. Almanların Türk topraklarına saldırmamayı garanti etmesi durumunda, Almanların hangi ülkeye saldırı yapmış olması fark etmeksizin tarafsız kalınacağı ve Almanlar üzerine bir harekâta kalkışılmayacağı söz verilmiştir.

Altaş (2025, s. 87) de konuya paralel bir yaklaşımda bulunmuş Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sürecinde, göreceli olarak savaşa yön veren taraflara karşı olumsuz bir duruş sergilememeye özen gösterdiğini belirtmektedir. Altaş, bu görüşün temelinde, Türkiye'nin doğrudan kendisine bir düşman yaratmak istememekle birlikte kendisine doğrudan bir müttefik seçmeme konusundaki temkinliliğinin yattığını dile getirmektedir.

Türkiye'nin Almanya'ya, İkinci Dünya Savaşı'nın en kritik döneminde vermiş olduğu sert, meydan okuyan, ancak bir o kadar da uzlaşmacı ve müteakabiliyete dayalı çatışmazlık taahhüdü içerikli cevap ülkenin, Walt'ın bahsettiği türden bir savunmacı realist yaklaşım benimsediğini göstermektedir. Türkiye, İngiltere ile olan ittifakına herhangi bir şekilde ihanet etmeden kendisini koruma altına alırken Nazi Almanya'sı ile söz konusu olabilecek herhangi bir saldırmazlık temelindeki anlaşma için de açık kapı bırakmıştır. Tuncer, 18 Haziran 1941'de Almanya ile yapılan Salırmazlık Pakti'nin Almanların ideolojisine yakınlık hissinden kaynaklı olmadığını, Batı kanadından gelmesi muhtemel Alman saldırısına mani olmak amacıyla imzalanmış olduğunu savunmaktadır (Tuncer, 2012, s. 98). Bu yaklaşım Walt'ın devletler en güçlü olana değil en tehditkâr olana karşı denge kurar teziyle örtüşen bir ifade şeklindedir.

Salırgan ve savunmacı realizm özelinde, realist paradigmaya dair önemli araştırmalar gerçekleştirmiş bir başka isim olan Mearsheimer (2013, s. 81), savunmacı realizmin birçok ülke için bir dış politika önceliği olarak değerlendirildiğini, ancak bu yaklaşım açısından, ülkelerin içerisindeki milliyetçi akımların önemli bir tehdit olabileceğini belirtmiştir. Çünkü milliyetçi akımlar ve bu akımların temsilcileri, ülkelerin dış politika yapıcılarını söylem ve eylem açısından daha saldırgan olmaları konusunda baskı altına alabilmektedirler.

İkinci Dünya Savaşı milliyetçilik baskısının faşizme dönüştüğü ve devletlerin bu süreçten ciddi olarak zarar gördükleri bir dönemdir. Türkiye de bu süreci yoğun bir biçimde yaşamış ve dış politika süreçlerinde, beklenmedik bir şekilde baskı kurulduğuna dair bir hissiyat oluşmuştur. Medlicott, Türkiye'nin bu tehlikenin farkında olacak şekilde bir dış politika yaklaşımı benimsemeye çalıştığını belirtmektedir. Bunun bir örneği olarak Medlicott, Türkiye'nin Hatay meselesinde çekişme ve çatışma halinde olunan Fransa ile savaş döneminde daha yakın ilişkiler ile stratejik bir müttefiklik kurduğunu belirtmiştir (Medlicott, 1952, s. 269-272). Hatay meselesinin her iki taraf içinde daha erken halledilmesinde 2. Dünya Savaşı'nın ayak seslerinin daha belirgin hal almasının da etkili olduğu unutulmamalıdır (Gönlübol & Sar, 2013, s. 154-155). Landau

(1995, s. 112), yine Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sürecindeki dış politika tasarımı milliyetçiliğin ön plana çıkarılmaya çalışıldığı, ancak dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün buna izin vermediğini belirtmiştir. Landau, İnönü'nün Türkiye'deki milliyetçilik akımlarına kendisini kaptırarak bir dış politika tasarımı yapmaktan uzaklaştığını, bunu da özellikle Sovyetler Birliği'nin Nazi Almanyası ile muhtemel yakınlaşmasına izin vermemek adına gerçekleştirdiğini dile getirmiştir. Kazım Karabekir, savaşın ilk yıllarında özellikle milliyetçilik akımlarının etkisi ve Almanların Ruslar karşısındaki başarılı ilerleyişiyle Kafkasya'ya girilmesi gerektiğini savunmuştur (Karabekir, 2009, s. 288). Karabekir'in bu tutumu savunmacı realizmin zıttı niteliğindedir. İnönü, bu söyleme karşın bekle-gör tutumundan vazgeçmemiştir. 1943 yılında Almanların Rus topraklarından geri çekilmeye başlaması bu tutumun ne denli hatalı olduğunu kanıtlar niteliktedir. İnönü'nün bu duruşu Taliaferro'nun savunmacı devletler belirsizliğin hâkim olduğu ortamlarda genişleme hedefinden kaçınır teziyle açıklanması doğru bir yaklaşım olacaktır (Taliaferro, 2000, s. 135). Cemil Koçak, İnönü'nün milliyetçilik üzerindeki tutumunu savaş sürecinde yaşanan değişimlerin etkisinde kaldığını ifade etmektedir. Koçak, 1941 yılında Almanların savaştaki başarılarından dolayı Turancı harekette bulunanlara serbestlik tanıdığını, 1944 yılında ise savaşın seyrinin Sovyetler nezdinde değişmesi nedeniyle de bu serbestliğin kaldırılıp Turancı faaliyetlerde bulunanların tutuklandığını söylemiştir (Koçak, 2010, s. 380-395). Koçak, böyle bir tavrı "ilkesizlik" olarak ifade ederken savunmacı yaklaşımın mimarı Waltz ise bu duruma "esneklik" olarak bakmaktadır.

Kiraz (2018, s. 417) ise konuya farklı bir bakış açısı getirmekle birlikte Türkiye'nin savaş dönemindeki dış politika yaklaşımlarını neoklasik realizm ile bütünlük olarak değerlendirmekte ve iç politikanın Türk dış politikasını yönlendiren bir güce sahip olduğunu realizmin temel dinamiklerinin sürece doğrudan etki ettiğini belirtmektedir.

Savunmacı realist yaklaşımların ideolojik bir zehirlenme yaşamaması ve dış politika süreçlerinin baltalanmaması adına milliyetçiliğin süreç dışında tutulması önemli olarak değerlendirilmekte birlikte Türkiye, İkinci Dünya Savaşı gibi milliyetçilik, faşizm vb. ideolojilerin en aktif olarak kendilerini hissettirdiği bir dönemde bunlardan uzak durarak dış politikasını belirlemeyi başarabilmiştir. Bu, Türkiye'nin, savunmacı realist yaklaşıma odaklı bir dış politika örneği olarak gösterilmesini mümkün kılmaktadır.

Sonuç

Uluslararası ilişkiler açısından realist paradigma, tüm farklılaşma yönündeki çabalara ve kendisine yönelik eleştirilere rağmen halen teorik anlamdaki hakim gücünü koruyabilmektedir. Fakat zaman içerisinde ön plana çıkan husus realizmin sadece saldırgan, işgal etmeye yönelik, çatışmacı ve uzlaşmaz fikirlerden meydana geldiği düşüncesinin bir değişime uğradığını görmek de mümkündür. Savunmacı realizm bunun somut bir örneği olarak dikkati çekmekte ve realist bir dış politika anlayışının savunmacı bir pratik ile bütünleştirilebileceğini göstermektedir. Realizmin en önemli savunucusu ve teorik anlamda gelişimini destekleyicisi isimlerin çalışmalarında da yer verilen bir yaklaşım olarak savunmacı realizm tarihin farklı dönemlerindeki dış politika pratikleri ile eşleştirilebilecek konumdadır. Her ne kadar, özellikle 21. yüzyıl realizmin çatışmacı doğasını doğrulayan örnekler ile dolu olsa da savunmacı realizmde kendisine bu süreçte yer bulabilmektedir.

Araştırma içerisinde bir örnek olarak seçilen Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'ndaki genel görünümü ve dış politika yaklaşımı savunmacı realizmin uygulama açısından kendisine nasıl bir yer edinebildiğini anlamak adına dikkat çekici bir konudur. Türkiye'nin bu süreçteki dış politika pratiği incelendiğinde, savunmacı realizmin teorik yapısının Türk dış politikasının İkinci Dünya Savaşı dönemindeki kimliği ile paralellik içeren bir tabloyu ortaya koyduğu fark edilmektedir. Savaş döneminin neredeyse tüm aktif aktörleri ile göreceli olarak yakın, süreklilik arz eden ve çatışmadan uzak diplomatik ilişkilere sahip olan Türkiye kendisi için risk hissettiği dönemlerde dahi söylemlerini çatışma ya da saldırganlık üzerine inşa etmemiştir. Aksine Türkiye, savaşın hiçbir tarafının kendisinden tam anlamıyla uzaklaşmaması ya da kendisine tam anlamıyla baskı kuracak bir yakınlıkta olmaması açısından önemli bir denge kurabilmiştir. Literatürde Waltz başta olmak

üzere birçok teorisyen ve araştırmacının savunmacı realizm ile ilintili saldırmazlık, denge, iletişim ve temkinlilik gibi sıklıkla dile getirdiği hususlar İkinci Dünya Savaşı döneminde Türkiye'nin dış politikasında güçlü ve etkin bir şekilde kendisine yer bulmuş gözükmektedir. Tüm bunlardan ötürü Türkiye'nin, söz konusu dönemde büyük ölçüde savunmacı realist bir ülke olarak tanımlanması mümkündür.

Konu ile ilgili olarak ilerleyen dönemlerde gerçekleştirilmesi muhtemel olan araştırmalarda, yine aynı dönemde Türkiye'nin saldırgan realist bir bakış açısına sahip olup olmadığı konusundaki değerlendirmelerin de araştırma içerisine eklenmesi neticesinde ülkenin ikinci dünya savaşında tam anlamıyla bir savunmacı realist mi yoksa saldırgan bir realist mi olduğu konusunda daha sağlıklı bir yaklaşımın ortaya konması mümkün olabilecektir.

Etik Komite Onayı: Etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir-(1. Yazar %90, 2. Yazar %10); Tasarım- (1. Yazar %50, 2. Yazar %50); Denetleme- (1. Yazar %50, 2. Yazar %50); Kaynaklar- (1. Yazar %80, 2. Yazar %20); Veri Toplama ve/veya İşleme (1. Yazar %80, 2. Yazar %20); Analiz ve/veya Yorum- (1. Yazar %70, 2. Yazar %30), Literatür Tarama- (1. Yazar %90, 2. Yazar %10); Yazıyı Yazan- (1. Yazar %100, 2. Yazar %0); Eleştirel İnceleme- (1. Yazar %50, 2. Yazar %50).

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: [Author (*)] Concept –(1. Author %90, 2. Author %10); Design- (1. Author %50, 2. Author %50); Supervision- (1. Author %50, 2. Author %50); Resources- (1. Author %80, 2. Author %20); Data Collection and/or Processing- (1. Author %80, 2. Author %20); Analysis and/or Interpretation- (1. Author %70, 2. Author %30); Literature Search- (1. Author %90, 2. Author %10); Writing Manuscript- (1. Author %100, 2. Author %0); Critical Review- (1. Author %50, 2. Author %50); Other- (1. Author %60, 2. Author %40).

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Açıkalın, C. (1992). Cevat Açıkalın'ın anıları: 2. Dünya Savaşının ilk yılları. *Belleten*, 56(217), 985-1079.
- Altaş, H. (2025). II. Dünya Savaşında Türk dış politikası; Neoklasik realist kuram ve orta güçte devlet kavramı perspektifi. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 10(20), 77-92.
- Aydemir, Ş. S. (2011). *İkinci adam – II. Remzi Kitabevi*.
- Aydın, M. (2002). 1939-1945: Savaş kaosunda Türkiye. Görelî özerklik-2. Baskın Oran (Ed.), *Türk dış politikası, Kurtuluş Savaşından bugüne olgular, belgeler, yorumlar*. İletişim Yayınları.
- Başarır, M. & Boy, A. (2019). İkinci Dünya Savaşı esnasında İsmet İnönü'nün meclis konuşmalarının basındaki yankıları. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 5(2), 305-334.
- Deringil, S. (2014). *Denge oyunu – İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin dış politikası*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Erim, N. (2005). *Günlükler- I*. Yapı Kredi Yayınları.
- Gönlübol, M. & Sar, C. (2013). *Atatürk ve Türkiye'nin dış politikası (1919-1938)*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Gürkan, M. (2025). Defansif realist çerçeve ile Türkiye'nin NATO'ya girişi. *Alinteri Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 165-185.
- Haykır, Y. & Aslan, M. (2021). Denge esaslı Türk dış politikasına bir bakış (1939-1945). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(2), 1069-1089.
- Karabekir, K. (2009). *Günlükler*. Yapı Kredi Yayınları.
- Kiraz, S. (2018). Dış politika analizi modeli olarak Neoklasik Realizm: İkinci Dünya Savaşı sırasındaki Türk dış politikasının analizi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 417-440.
- Knatchbull-Hugessen, H. (1949). *Diplomat in peace and war*. John Murray.
- Koçak, C. (2010). *Türkiye'de millî şef dönemi (1938-1945)- II*. İletişim Yayınları.
- Jervis, R. (1978). Cooperation under the security Dilemma. *World Politics*, 30(2), 167-214.
- Landau, J. M. (1995). *Pan-Turkism: from irredentism to cooperation*. Indiana University Press.
- Lobell, S. E. (2010). Structural realism/offensive and defensive realism. Nalanda Roy (Ed.), *Oxford Research Encyclopedia of International Studies* (ss. 1-23). Oxford Academic.
- Mearsheimer, J. J. (2009). Reckless States and Realism. *International Relation*, 23, 241-256.
- Mearsheimer, J. J. (2013). Structural Realism. T. Dunne, M. Kurki & S. Smith (Eds.), *International Relations Theories Discipline and Diversity* (ss 77–91). Oxford University Press.
- Medlicott, W. N. (1952). *The Economic blockade – Volume I*. Longmans, Green and Co.
- Powell, R. & D. A. Baldwin (1994). Anarchy in international relations theory: The Neorealist-Neoliberal debate. *International Organization*, 48(2), 313-344.
- Rose, G. (1998). Neoclassical Realism and theories of foreign policy. *World Politics*, 51(1), 144-172.
- Saray, M. (2000). *Sovyet tehdidi karşısında Türkiye'nin Nato'ya girişi: III. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın hatıraları ve belgeleri*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Sarınay, Y. (1988). *Türkiye'nin Batı ittifakına yönelişi ve NATO'ya girişi (1939-1952)*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.
- Soyak, H. R. (1973). *Atatürk'ten hatıralar*. Yapı Kredi Yayınları.
- Snyder, J. L. (1984). *The Ideology of the offensive: military decision making and the disasters of 1914*. Cornell University Press.
- Taliaferro, J. W. (2000). Security seeking under anarchy. *International Security*, 25(3), 128–161.
- Tuncer, H. (2012). *İsmet İnönü'nün dış politikası*. Kaynak Yayınları.
- Van Evera, S. (1999). *Causes of War – power and roots of conflict*. Cornel University Press.
- Walt, S. M. (1998). International Relations: one world, many theories. *Foreign Policy*, 110(Special Edition: Frontiers of Knowledge), 29-46.

- Walt, S. M. (2002). The Enduring relevance of the realist tradition. Ira Katznelson & Helen Milner (Eds.), *Political Science: State of The Discipline* (ss. 197-230). Norton & Company.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. McGraw Hill.
- Weisband, E. (2000). *İkinci Dünya Savaşı'nda İnönü'nün dış politikası I*. Cumhuriyet Yayınları.
- Zengin, A. K. (2020). 21. yüzyılda Rusya Federasyonu'nun güvenlik belgeleri: Neo realist teori çerçevesinde bir analiz. *Ulakbilge*, 55, 1707–1718.

